

koska toiminta ilmentää välttämättä ihmisen käsitystä todellisuudesta ja asiaintilasta. Tietämisessä ei ole kyse ainoastaan mentaalisen tapahtumasta, joka jää pään sisälle. Toiminta on Venkulalle se alue, jossa tietous ilmenee, ja Aristoteleen opastamana se on Venkulalle paikka, jossa ihminen todellistuu eettisenä olentona. Lähestymistapa ei ole uusi, mutta se on tinkimätön ja ilmeisesti aina radikaali.

Venkulan kirjat ovat artikkelikokonaisuuksia. Kirjoitukset ovat ilmestyneet aiemmin jollain toisella foorumilla. Tämänäköisissä teoksissa on aina epätasaisuuden vaara, eikä Venkulaakaan siltä välty. Joissain kirjoituksissa lukija jää kaipaamaan tarkennuksia, lähdeviitteitä ja empiriaa. Venkula esimerkiksi käsittelee sitä, mikä eettisten toimikuntien kokoonpanossa on vikana viittaamatta yhteenkään konkreettiseen tapaukseen.

“Usein myös etiikkaan erikoistuneet filosofit tekevät hallaa omalle alalleen, sillä heidän julkiset kannanotonsa tuntuvat joskus näsäviisaalta hiusten halkomiselta, joka on kaukana eettistä ratkaisua vaativista arjen tai tieteen pulmista”. (II, s. 66)

Jo vain, mutta ajatukset eivät ole anonyymejä. Jos väitteiden tukena olisi lähteitä, nimiä, lihaa ja verta, käsittely olisi osuvampaa.

Venkulan esitelmointiä seuraamaan päässyt tietää, että hän ei toden totta latele tavanomaisuuksia. Myös kirjoituksissaan Venkula kykenee yllätyksiin. Käsittelytavassa näkyy elämä ja sen asettamat vaatimukset kirjoittamiselle. Pidemmälle ehtinyt lukija saattaa kokea ongelmaksi useimpien artikkeleiden alustuksenomaisuuden. Kuitenkin juuri käsittelytavassa piilee yksi kirjoituksen voima ja viehätys: hyvin jäsennellyt alustukset ovat avonaisia ajatuksille ja kritiikille. Suosittelen erityisesti henkilöle, joka kokee, että (akateeminen) tieto ei kohtaa elämää. Näistä teoksista on apua.

Yrjö Uurtimo

n & n

NÄKEMYKSETÖNTÄ TIETOA ELÄMÄNKATSOMUKSISTA

Pirkko Pitkänen (toim.): Näkökulmia elämänsomuksen muodostamiseen. Gaudeamus, Helsinki 1993. 174 s.

Äkkiseltään kirjava mutta lähemmin tarkasteltuna varsin samanlaatuinen joukko on antanut elämänsomusta koskevat artikkelinsa Joensuussa vaikuttavan **Pirkko Pitkäsen** toimitettavaksi. Tuloksena on kirja, jossa kahdek-

san yliopistoon ja valtakulttuuriin enemmän tai vähemmän etabloitunutta skribenttiä esittää kuluneita fraaseja länsimaisen ihmisen elämänsomuksesta.

Faktaa

Kuvaavan harmaassa takakannessa ilmoitetaan, että “teos on suunniteltu elämänsomustiedon opettajia ja heidän koulutustaan ajatellen, mutta se on samalla ajankohtainen puheenvuoro eettisten kysymysten merkityksestä nyky-yhteiskunnassa”. “Puheenvuoro” tarkoittaa, että jaossa on jos jonkinlaista *faktaa* elämänsomuksista et:n opettajille ja edelleen oppilaille välitettäväksi ja opittavaksi. Kirjasta huokuva oppimismalli on lukijaa aliarvioiva ulkoluovun malli. **Seppo Knuutilaa** ja **Thomas Wallgrenia** lukuunottamatta kirjoittajat eivät artikkeleissaan opasta ja innosta lukijaa *oman* elämänsomuksensa muokkaamiseen ja pohtimiseen. Virkamiesmäisin manerein he luetteleivat jo olemassa olevia elämänsomuksia päähänpäntättäväksi.

Omaa elämänsomustaan kirjoittajat eivät peittelemättä kerro, saati innostuneena tee tykö. Ote on käyttäytymis- ja luonnontieteistä tuttua “tutkimusobjektin” etäisenvileää havainnointia ja “objektiivista” raportointia. Ja juuri tällainen “tutkijan ote” paljastaakin rivien välistä kirjoittajien *oman* elämänsomuksen kaikessa ontoudessaan:

“Nuo ihmiset eivät puhu omaa tunteensa, omaa näkemäänsä, eivätkä selvittääkseen itse asiata itselleen, vaan laskettelevat ‘ajatuksiaan’ ja ‘mielipiteitään’ vain todistaakseen sivistyneisyyttään ja lukeneisuuttaan”.

Näihin **Volter Kilven** liki 80 vuoden takaisiin *Kansallisen itsetutkistelun* sanoihin on yhdyttävä **Seppo Sajaman** kaikkea innostuneisuutta karttavia ja ehkäiseviä arvofilosofioiden luokitteluja. Tai kun **Juhani Pietarinen** esittelee melkein 30 sivullista ympäristöetiikan lähestymistapoja kuin piirimyyjä polynimureita. Myös tavallisesti pirteä **Jaana Venkula** tyytyy toistamaan puhkihinkattuja fraaseja: “humanistinen ajattelu jaetaan usein kolmeen valtasuuntaukseen”, “eksistentiaalismi on humanistisen filosofian eräs suuntaus” tai “brittiläinen[?!] pragmatismi voidaan filosofian suuntauksena tulkita humanismin vastakohdaksi, vaikka sekkin on pohjimmiltaan ihmiskeskeinen, siis ‘humanistinen’ ajattelutapa”. (s. 9-10) **Mika Mannermaa** puolestaan esittelee tulevaisuuden tutkimuksen suuntauksia kieltä myöten *Tekniikan Maailman* tyyliin: “Yhteiskunnalliset systeemit ovat jatkuvassa epätasapainotilassa olevia dynaamisia, epälineaaraisia systeemejä, joiden suurelta osin palautumattomista prosesseista koostuva kehitys tapahtuu omalla organisaatiotasollaan...” (s. 163). Samoin **Ilkka Niiniluodon** ylioppilasainemainen

kirjoitus rationaalisen maailmankatsomuksen ulottuvuuksista on uuvuttava. Vaarana on myös se, että Niiniluodon kapean "rationalistinen" käsitys rationaalisuudesta saa lukijan voimaan pahoin koko rationalismin edessä — kovin on kaukana nykyinen suomalaisen filosofian paavinistuimen haltija edeltäjiensä syvähenkisyydestä.

Valoa yössä

Virkeyttä tuberkuloottista väsähtäneisyyttä huokuvaan kirjaan tuovat Knuuttilan ja Wallgrenin kirjoitukset. Niissä sentään edes yritetään muodostaa omakohtaisen vakavaa ja sitoutunutta mutta perusteltua näkemystä edistyksen aikakauden mahdollisista lopun ajoista.

Wallgren osoittaa älykkäällä ja kantaa ottavalla tavalla edistyksen ja kehityksen ideoiden yhteydet modernin länsimaisen sivilisaation vallan muotoihin. Se, mikä toisesta näkökulmasta katsottuna on edistyksellistä, onkin toisin silmin nähtynä tuhoa ja taantumaa. Wallgren ei kuitenkaan lankea edistyskritiikissään naiiviin "silleen jättämiseen". Päinvastoin hän näkee uhkana sen, että edistystä kohtaan tunnetun kiinnostuksen loppumisen myötä ihmiset lakkaavat ajattelemasta myös muutosta. Ajattelumme jää yhä enemmän jälkeen kiihtyvällä nopeudella muuttuvan maailman menosta. (s. 127-8)

Kansatieteilijän ammattitaidolla Knuuttila suhteuttaa ja vertaa kansanomaisia käsityksiä maailmanlopusta ja paratiisista nykyihmisen tilanteeseen mainonnan fantasioiden ja ydinpommin puristuksessa. Lievästä esitystavallisuudesta sekavuudesta huolimatta Knuuttilan oivallusrikas tapa käyttää rinnakkain hyvinkin erilaisia aineistoja (**Kihovauhoksen** ennustuksista **Bahtinin** ja **Sartren** pohdintojen kautta IBM:n mainoksiin) on kiinnostava ja ajattelemaan paneva.

Mihin aikansa käyttää?

Yleisesti ottaen *Näkökulmia elämäntätömuksen muodostamiseen* on tavattoman turha kirja, jossa tyrkytetään sellaisia tietämisen ja oppimisen malleja, joiden omaksuttamisesta lukuisat tv-visailut kyllä jo riittävästi huolehtivat. Vakavin puute kuitenkin on, että suurimmalla osalla kirjoittajista ei ole *elämäntätömuksellista* annettavaa lukijoilleen. Miten voisikaan olla? Näillä valtakulttuurin ja valtarakenteiden hemmottelemilla normaalitieteilijöillä! Wallgrenin ja Knuuttilan artikkeleita lukuunottamatta — nämä kaksi kannattaa käydä kopioimassa — elämäntätömuksen mietiskelyyn liikenevä aikansa kannattaakin käyttää vaikkapa aina antoisaan *Don Quijoteen* tai *Seitsemään veljekseen*.

Mikko Lahtinen